

HARSÁNY

Major Lajos, Serge Serov, AGI

2019 nyarán került megrendezésre a HARSÁNY – Mai orosz design című nagyszabású plakát, könyv és motion design-kiállítás Serge Serov és Major Lajos kurátor vezetésével a debreceni MODEM-ben. A kiállítás kapcsán öt kisfilmet forgattak Moszkvában a kiállítókkal és egy rövid tanulmány jelent meg, amit itt olvashatnak teljes terjedelmében.

AZ OROSZ DESIGNISKOLA

Oroszország hideg ország. A világ leghidegebb országa. Az éves középhőmérséklet $-5,5$ fok. Az energetikai kiadások – melyek nélkül a fennmaradás elképzelhetetlen – Oroszországban háromszor magasabbak, mint Nyugat-Európában. Oroszországban található a világ leghidegebb pólusa. Az ország – módszertantól függően – 65–85 százalékát állandóan fagyott talajú permafroszt területek borítják. Ám a legfontosabb, hogy van egy másik örök fagyottság, melynek közvetlen köze van a designhoz.

Designernek lenni Oroszországban nem egyszerű kereszt. Nem olyan, mint Nyugat-Európában. Kicsit leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy Oroszország nem jól, hanem rosszul szeret élni. Nem élni szeret szépen, hanem meghalni. Feláldozni magát, tetteket végrehajtani. A mi génjeinkbe bele van kódolva Isten szeretete. Lehetetlen szeretni Istent és nem szeretni felebarátodat? Oroszországban minden lehetetlen lehetségessé válik. Az orosz lélek ingaként mozog az isteni és a démoni között, kihagyva az emberi dolgokat.

Oroszországban a designer több mint egyszerű designer. Nyugaton tud a kultúrára és a tradícióra támaszkodni. Nálunk nem csak a konkrét feladatot kell megoldania, hanem minden egyes projekt során fel kell olvasztania a körülötte kialakult civilizálatlan fagyottságot, mely közömbös a szépség és a hétköznapi komfort iránt, alkalmatlan rá.

Oroszország egy hatalmas ország, és ezt nem lehet megszokni. Minél többet utazol, annál jobban látod, milyen kicsi a világ és milyen hatalmas Oroszország. A világ egyre kisebb lesz, Oroszország egyre nagyobb. A Fekete-tenger-nél, a meleg orosz sztyeppéknél kezdődik, előretör erdőkön és hegyeken át északkeletre, majd az északkeleti irány ugratóján kirepül a nyílt világűrbe. Egy másik átlója összeköti a csendes-óceáni partokat a Fehér-tengerrel és az Északi-Jeges-tengerrel.

Amúgy az átló a geometriával van összefüggésben. Oroszország nem Amerika, ahol az államok egyenes határok mentén kapcsolódnak egymáshoz. Nem is Európa a maga rendezett nép-nemzeti szobáckáival. Bármennyire is nyitottak a határok, mégis megmaradnak a külső keretek,

FOTÓ: CZEGLÉDI ZSOLT / MTI

határozott záróvonalakkal, melyek a személyes szabadságot, a nyelvi, kulturális és a kényelmes nemzeti identitást hivatottak védeni.

Oroszországban nincs ilyen. Nincs kényelem. Nincs geometria. Ezért bármilyen kisebb, takaros beltéri designt „eurofelújítás”-nak neveznek. Nincsenek határozott vonalak. Nincsenek utak. Ahogy az orosz közmondás mondja: a „bolondok és az utak” Oroszország legnagyobb problémája. Nincsenek személyes jogok, nincsenek nemzeti határok. Egyáltalán nem is létezik olyan fogalom, hogy határ: az oroszok számára csak a tér létezik.

A designnak épp a határokkal van kapcsolata, a sarkokkal, vonalakkal és a geometriával. Rendezi a teret, pontosan polcokra pakolja a formák és a jelentések, a képek és a sorok moduláris hálózatát, gondosan mérlegelve az arányokat és a fontosságukat. Az orosz kozmosz határtalan, formátlan, folyamatos, mindent átfogó tere ellenáll a designnak. Határozottan az útjában áll a maga sok évszázados történelmével és hihetetlen földrajzával. Hisz a maga megdönthetlenségében, és makacsul, mogorván ellenkezik.

Anna Kulacsek, egy fiatal törekeny lány – akit Jurij Gulitovval és Peter Bankovval együtt tanítványunknak mondhatunk –, határozott harcot

folytat ezen a téren, dühösen strukturálja a maga által létrehozott ábrázoló geometriával. Keresztbe és kasul, zengzetes vonalakkal, határozott betűkkel, fényes figurákkal, pontos bekezdésekkel alkotja meg plakátjait.

Maga Jurij Gulitov és Peter Bankov már rég megértették, hogy lehetetlen legyőzni az orosz tér vad energiáját. Úgy döntöttek, hogy nem törik be, hanem megismerik és beépítik a saját professzionális nyelvzetükbe és vizuális mentalitásukba. Ez az energia járja át a durva betűiket, ferde tipográfiájukat, furcsa illusztrációjukat, „hand-made” kalligráfiájukat, amit kalligráfiának is fura nevezni. Mert a kalligráfia a szép grafika, az elegancia és pontosság. Az ő kalligráfiájuk egyáltalán nem erről szól.

Akkor miről szól ez a kalligráfia, az egész orosz design, az orosz iskola? Talán saját maga se tudja? Létezik-e egyáltalán?

Ha az orosz designiskoláról akarunk beszélni, az egyfajta visszaemlékezés a jövőbe. Egy jövőbeli szép Oroszországban biztos lesz ilyen. A régmúltban is határozottan volt. Létezett egy óorosz ikonfestészet, mely az orosz léleknek a tetőpontja volt, mely hozzájárult a világ vizuális kultúrájának alakulásához. Létezett a brutális orosz Lubok és a parasztlét szigorú protodesignja. Végül

Anna Kulacsek

létrejött az 1920-as években az orosz avantgárd, amikor is az orosz design globálissá vált, univerzális jelenség volt, de mégis orosz tudott maradni. Ezt nevezhetjük nemzeti iskolának.

A kiemelkedő holland designer Gert Dumbar egy interjúban azt mondta, hogy a modern designnak három szülőháza van: Oroszország, Németország és Hollandia. Oroszországot az első helyre tette.

Jan Tschichold világhírű könyvében, az Új tipográfiában anno azt írta, hogy az új tipográfia alapja a holland neoplaszticizmus, az orosz szuprematizmus és legfőképp az orosz konstruktivizmus.

Amikor megismerkedtem Josef Müller-Brockmannal, a svájci grafikai iskola pátriárkájával, elmeséltem neki, hogy ő volt a hatvanas évek orosz designereinek a mestere és példaképe, olyan neveknek, mint Makszim Zsukov, Mihail Anikszta vagy Arkagyij Trojanker. Ők egyfajta könyvdesign-forradalmat indítottak el a szovjet könyvkiadásban. Megkérdezte tőlem, tudom-e, ki volt a legnagyobb hatással a szakmai fejlődésére. Azt mondta: a legnagyobb mestereinek Alexander Rodcsenkót és El Liszickijt tartja.

A kör bezárult. A saját országomban a sztálini rezsim úthengere az aszfaltba préselte az orosz avantgárdot, mely így meg lett fojtva és ki lett irtva több generáció emlékezetéből. A hatvanas években a poszt sztálini „felmelegedésben” ismét elkezdtek felfedezni a design, a nyugati designerektől tanultunk, akik a mi elfelejtett elődeinktől tanultak. Az avantgárd német és angol fordításokon keresztül tért haza. Az orosz designerek tanárai svájci, német és amerikai mesterek voltak, akiknek a könyvei valami csoda folytán átjutottak a vasfüggönyön. A vasfüggöny sokkal komolyabban védte az orosz embereket a saját történelmüktől, mint a Nyugattól, így egy orosz designer se tudta mondani, hogy Alekszander Rodcsenko vagy El Liszickij követője, tanítványa.

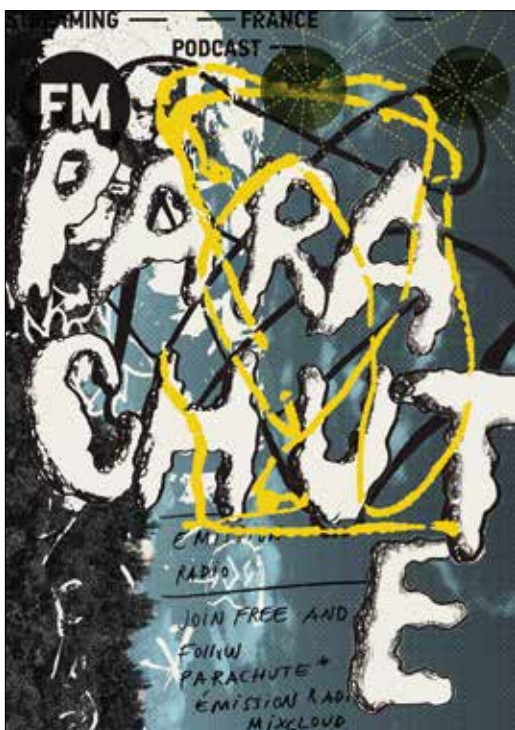
A mai generáció se tudja ezt elmondani magáról. Úgy gondolom, kevés az olyan orosz designer, aki az országot nemzetközi szinten képviseli, mint Vlagyimir Csajka, Andrej Logvin, Jurij Szurkov, Falgyini, Andrej Seljutto, Erken Kagarov, Dmitrij Kavko és még sokan mások, akik így gondolják. A szakma történelme ma már mindenki számára elérhető, de egyelőre senki sem siet magát az orosz avantgárddal azonosítani.

Eric Belousov

Igor Gurovics

Peter Bankov

Nem tartják magukat az orosz avantgárd örökösének, hiába szeretné a globális szakma annak látni őket.

Gajana Bagdaszarian betűdesigner egy interjúban azt mondta: „Sok külföldi az orosz design az

orosz avantgárdal párosítja... Úgy tűnik, az orosz avantgárd olyan sztereotípiává vált, mint a »vodka-matrjoska-balalajka«, valójában sokkal tágabban és bonyolultabban gondolkodunk, és nem akarunk leragadni csupán az »orosz márkánál.«

FOTÓ: CZEGLÉDI ZSOLT / MTI

Igor Gurovics egyszer elmesélte a tanítványainak, hogy a plakát művészetének a kezdetén Erik Belousovval egy „brainstorming” során választották meg a saját művészeti útjukat. Arra jutottak, hogy a lengyel és a holland plakátiskolát fogják egyesíteni saját munkásságukban.

De itt van egy paradoxon. Nemrég az AGI konferencián (Alliance Graphique Internationale) Igor Gurovics a prezentációjában egy halom olyan plakátot mutatott be, amelyet ő és Erik Belousov, illetve az általuk alapított Ostengruppe tagjai készítettek. Az előadás után odajött hozzám Lars Müller, az AGI akkori elnöke, hogy gratuláljon. „Itt van az orosz iskola, itt van az orosz avantgárd öröksége” – mondta lelkesen.

Egyszóval, bármennyire is törekszel arra, hogy ne önmagadra, hanem valaki másra hasonlíts, bármennyire is más ruháját öltöd magadra, vagy akár egy maszkot, úgyis felismernek. Mi alapján? Ki tudja!

Külföldi designereket kérdeztem erről. Mi az, ami értékes és érdekes ma az orosz avantgárdban? Több válasz is meglepő volt. Ezeket sorolták az értékek között: „idealisztikus lélek”, „bármely szabály megszegésének lehetősége”, „bátorság”, „alkotói szabadság”, „a saját munkád iránt érzett szenvedély”, „a stílus romantikussága”, „a betűk és a számok, mint a szabad kompozíció elemei”, „a modern médiával való integráció”, „művészi megközelítés a betűk létrehozásában”, „megismételhetetlen ötvözet a fotonak, a betűtípusnak és a grafikai elemeknek”, „a vakmerő kísérletezés”, „a tipográfia mágiája”, „negyedik dimenzió”, „a design és a művészet közötti határtalanság”.

Lehet, hogy ezek azok a tulajdonságok, melyeket még mi magunk sem értettünk meg magunkból, talán ezekből lesz majd egyszer, egy szép Oroszországban újra orosz designiskola. Igazi iskola, nem pedig csak néhány hős, egy

Jurij Gulitov

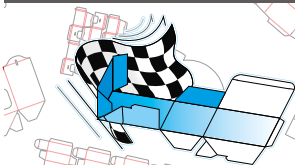
olyan országban, ahol nincs design, de vannak designerek.

Oroszország hatalmas ország. De a tere visszafogja, alig hallható a néhány hős kiáltása, akik a fejüket az ég felé fordítják. Néhány ilyen hősnek a munkái láthatók a kiállításon.

Oroszország hideg ország, de a design a hó, a fény, a szín, a harmónia, a boldogság és a szépség forrása. Lehet, hogy a design segít felolvasztani Oroszországot, megváltoztatva a lelkiállapotot, a stílust és az életünk tájképét?

www.typojam.com/harsany

STANCFORMÁK GYÁRTÁSA - NAGY PONTOSSÁGGAL - RÖVID HATÁRIDŐVEL!

BERGER-STANC KFT.

- NYOMDAIPARI KIMETSZŐ SZERSZÁMOK GYÁRTÁSA
- KITÖRŐ RENDSZEREK GYÁRTÁSA STANCGÉPEKHEZ
- STANCFORMA TÖMÍTÉSEK GYÁRTÁSÁHOZ
- KIVÁGÓ FORMA FILCEKHEZ, GUMIVÁGÁSHOZ
- PERTINAX KÉSZÍTÉS
- LEVONATI RAJZOK
- CSOMAGOLÓANYAG TERVEZÉS KARTON-HULLÁMKARTONBÓL

6000, KECSKEMÉT, KISKÖRÖSI ÚT 18-20. +36 30 985-53-98 +36 70 380-11-93 megrendeles@bergerstanc.hu www.bergerstanc.hu